
РОЗДІЛ 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.02.2>

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА РОЗГЛЯД СПРАВИ СУДОМ ПРИСЯЖНИХ ТА ШВИДКИЙ СУД: ДОСВІД США

THE CONSTITUTIONAL RIGHT TO A JURY TRIAL AND A FAST TRIAL:
THE EXPERIENCE OF THE UNITED STATES

Берч В.В.,

кандидат юридичних наук, доцент

кафедри конституційного права

та порівняльного правознавства

Ужгородського національного університету,

<https://orcid.org/0000-0002-3837-4724>

Статтю присвячено розгляду конституційного права на розгляд справи судом присяжних, а також права на швидкий суд відповідно до положень шостої поправки Конституції США. Зазначено, що станом на сьогодні в Україні стоїть питання забезпечення фактичної (справжньої) участі народу у здійсненні судочинства та створення належного механізму реалізації такого права народу. Встановлено, що перманентна еволюція суду присяжних у світі як повноцінного елементу партисипаторної демократії дозволяє стверджувати про можливість застосування кращого зарубіжного досвіду у цій сфері і для України. Зауважено, що суд присяжних, котрий є характерним для США, без сумнівів є наслідком запозичення англійських правових звичаїв, проте володіє своїми особливими сутнісними особливостями. Встановлено, що право на швидкий суд варто відрізнити від інших конституційних прав, оскільки воно стосується більше інтересів суспільства та системи правосуддя, аніж обвинуваченого. Обставини, котрі дозволяють стверджувати, чи є судовий розгляд насправді «швидким» є досить розмитими, оскільки кожне таке провадження є певною мірою унікальним. Визначено вимоги до членів суду присяжних, закріплені у Акті про відбір присяжних. Зауважено, що звільнення від обов'язку присяжних диференціюється залежно від того чи іншого штату. Однією з підстав такого звільнення є професійна діяльність. До прикладу, йдеться про лікарів, юристів, громадських діячів, працівників поліції чи пожежної охорони. Поряд з цим, поступово така практика перестає бути закономірною. Підсумовано, що суд присяжних як форма участі народу у відправленні правосуддя без сумнівів є демократичним право-

вим інститутом. Безпосереднє народовладдя під час здійснення судової влади, котре здійснюється із дотриманням принципів гласності та змагальності судового процесу, сприяє утвердженню віри громадян у справедливість судових рішень.

Ключові слова: судова влада, безпосереднє народовладдя, суд присяжних, право на швидкий суд, Конституція США.

The article is devoted to the consideration of the constitutional right to a trial by a jury, as well as the right to a speedy trial in accordance with the provisions of the Sixth Amendment to the US Constitution. It is noted that as of today in Ukraine there is a question of ensuring the actual (real) participation of the people in the administration of justice and the creation of an appropriate mechanism for the realization of such a right of the people. It is established that the permanent evolution of the jury trial in the world as a full-fledged element of participatory democracy allows us to assert the possibility of applying the best foreign experience in this area and for Ukraine. It is noted that the jury trial, which is typical for the United States, is undoubtedly a consequence of the borrowing of English legal customs, but has its own special features. It has been established that the right to a speedy trial should be distinguished from other constitutional rights, as it concerns the interests of society and the justice system more than the interests of the accused. The circumstances that suggest whether a trial is in fact «fast» are rather vague, as each such proceeding is to some extent unique. The requirements for members of the jury are set out in the Jury Selection Act. It is noted that the release of jurors varies depending on the state.

One of the grounds for such dismissal is professional activity. For example, doctors, lawyers, public figures, police or firefighters. At the same time, this practice is gradually ceasing to be natural. It is concluded that the jury trial as a form of public participation in the administration of justice is undoubtedly a democratic legal institution. Direct democracy in the exercise of judicial power, which is carried out in compliance with the principles of publicity and adversarial proceedings promotes the establishment of citizens' faith in the fairness of judicial decisions.

Key words: judiciary, direct democracy, jury trial, right to a fast trial, US Constitution.

Постановка проблеми. Безпосередню демократію не варто розглядати лише як участь народу у здійсненні законодавчої влади, народ може також здійснювати і судову владу. В Україні це передбачено чинною Конституцією та іншими нормативно-правовими актами, котрі дозволяють здійснювати судочинство судом присяжних. Станом на сьогодні стоїть питання забезпечення фактичної (справжньої) участі народу у здійсненні судочинства та створення належного механізму реалізації такого права народу [1]. Ефективність функціонування суду присяжних є можливою у рамках здійснення фундаментальних правових реформ, спрямованих на розвиток демократії та верховенства права [2, с.35].

Перманентна еволюція суду присяжних у світі як повноцінного елементу партисипаторної демократії дозволяє стверджувати про можливість застосування кращого зарубіжного досвіду у цій сфері і для України.

Аналіз наукових публікацій. Проблематика конституційного права на розгляд справи судом присяжних, а також права на швидкий суд була предметом наукових праць багатьох учених, серед яких: с. Гладій, В. Городовенко, К. Гуценко, П. Каблак, Є. Каташинський, В. Колюх, Т. Коротун, Л. Москвич, О.Новиков, В. Потапенко, с. Прилуцький, А. Прокопенко, Н. Солнишкіна, А.Солодков, В. Тертишник, І. Туркіна, О. Хотинська-Нор, с. Шевчук та ін. Поряд з цим, станом на сьогодні спостерігаємо певні аспекти, котрі потребують додаткової та більш детальної уваги.

Метою даної статті є дослідження конституційного права на розгляд справи судом присяжних та права на швидкий суд. Основними завданнями, які автор ставить перед собою, є розгляд шостої поправки до Конституції США; аналіз терміно-поняття «право на швидкий суд»; характеристика вимог, котрі пред'являються до членів суду присяжних відповідно до The Jury Selection and Service Act.

Виклад основного матеріалу. Суд присяжних, котрий є характерним для США, без сумнівів є наслідком запозичення англійських правових звичаїв, проте володіє своїми особливими сутнісними

особливостями [3]. Відповідно до шостої поправки Конституції США під час кримінальних переслідувань обвинувачений має право на швидкий та публічний розгляд його справи безстороннім судом присяжних штату чи округу, у якому було скоєно злочин; обвинувачений має право бути повідомленим про характер та підстави звинувачення, право на очну ставку із свідками, що свідчать проти нього, право на примусовий виклик свідків із його сторони, а також право на допомогу адвоката для захисту [4]. Такий вид провадження був започаткований для захисту від необгрунтованих звинувачень, а також від несправедливих рішень суддів, котрі виконували вказівки влади замість прийняття правосудного рішення. Це стало кроком до створення незалежної судової влади, до якої входили б представники народу [5].

Цікавим є характерне для Конституції США терміно-поняття «право на швидкий суд», або ж «право на швидкий судовий розгляд» (right to a speedy trial). У судовому рішенні щодо справи No 71-5255 «Barker v. Wingo» зазначено, що таке право варто відрізнити від інших конституційних прав, оскільки воно стосується більше інтересів суспільства та системи правосуддя, аніж обвинуваченого. Обставини, котрі дозволяють стверджувати, чи є судовий розгляд насправді «швидким» є досить розмитими, оскільки кожне таке провадження є певною мірою унікальним. Поряд з цим, порушення такого права розглядається у рішенні на декількох семантичних рівнях: 1) тривалість затримки (хоча чітко визначеної максимальної межі часу затримки не встановлено); 2) причина затримки (існує заборона щодо затягування судового процесу, однак, є можливість відкласти судові засідання з поважних причин, до прикладу, для забезпечення явки свідків у справі); 3) упереджене ставлення до обвинуваченого (відповідача); 4) розмір збитків, завданих обвинуваченому внаслідок «відтягування» розгляду справи. Якщо ж обвинувачений надав згоду на перенесення розгляду справи, або ж сам попросив про це суд, то він не має право оскаржувати затримку розгляду справи. Порушення права на швидкий розгляд справи не може бути обгрунтоване великою кількістю справ у суді та його обмеженими ресурсами [6].

У справі «Strunk v. United States» було здійснено посилання на вищевказане судові рішення, а також зазначено, що невинуватиме неправомірне затримка розгляду судової справи та відмова у реалізації права на швидкий судовий розгляд повинні мати своїм наслідком захист обвинуваченого шляхом скасування вироку суду. Таке грубе необгрунтоване порушення конституційного права не може мати жодного іншого варіанту компенсації як закриття справи [7].

Шоста поправка до Конституції США в аспекті конституційного права громадян на розгляд справи судом присяжних виключає незначні пра-

вопорушення, за які може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком до шести місяців, штраф не перевищує 1000 доларів, або ж покарання у вигляді призупинення дії прав водія до 90 днів (рішення у справі *Blanton et al. v. City of North Las Vegas, Nevada*) [8]. Якщо ж обвинувачений притягується до відповідальності за декілька дрібних правопорушень, у нього немає права на розгляд справи судом присяжних, навіть якщо за сукупністю вироків строк позбавлення волі перевищує шість місяців (*Lewis v. United States*) [9].

Вимоги до членів суду присяжних закріплені у Акті про відбір присяжних (*The Jury Selection and Service Act*). Присяжними можуть бути громадяни США, котрі досягли 18-річного віку та відповідають критеріям, котрі визначені у зазначеному нормативно-правовому акті, а саме: відсутність судимості; володіння мовою в обсязі, достатньому для заповнення кваліфікаційної форми присяжного; відсутність психічних розладів; проживання на території округу протягом не менше одного року. Участь у судовому засіданні у ролі присяжних оплачується державою. Присяжним також покриваються витрати за транспорт, паркування, харчування та проживання (за умови тривалості судового засідання довше одного дня).

Законодавство США містить певні положення, котрі стосуються відвідування присяжними судових засідань. Якщо присяжний пропустив лише одне судове засідання, то він викликається для розгляду іншої судової справи. Якщо ж було зафіксовано систематичне невідвідування судових засідань, то присяжний притягається до відповідальності, котра може передбачати санкцію у вигляді штрафу, або ж позбавлення волі.

Звільнення від обов'язку присяжних диференціюється залежно від того чи іншого штату. Однією з підстав такого звільнення є професійна діяльність. До прикладу, йдеться про лікарів, юристів, громадських діячів, працівників поліції чи пожежної охорони. Поряд з цим, поступово така практика перестає бути закономірною [10, с. 131].

Висновки. Безсторонність суду присяжних є важливою складовою шостої поправки до суду присяжних, обрані присяжні повинні бути неупередженими та готовими вирішувати справу виключно на основі представлених доказів [11]. Присяжні на підставі власного внутрішнього переконання, що сформувався у результаті оцінки доказів, а також з урахуванням власного життєвого досвіду вирішують питання про винуватість чи невинуватість підсудного. Обговорення здійснюється у спокійній атмосфері, котра дозволяє кожному присяжному вільно висловити свою позицію. Питання голосування регулюється у кожному штаті по-різному, законодавством може бути передбачено однаковість або біль-

шість голосів. Присяжні не несуть юридичної відповідальності за прийняте ними рішення [12].

Суд присяжних як форма участі народу у відправленні правосуддя без сумнівів є демократичним правовим інститутом. Безпосереднє народовладдя під час здійснення судової влади, котре здійснюється із дотриманням принципів гласності та змагальності судового процесу, сприяє утвердженню віри громадян у справедливість судових рішень. Сьогодні у наукових колах побутують різноманітні позиції щодо доцільності функціонування суду присяжних в Україні, тому надважливим є вивчення цієї проблеми у межах судових систем та досвіду держав, які активно застосовують такий спосіб здійснення судочинства уже протягом декількох століть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коментар до онлайн прес-конференції на тему «Чи можна в Україні провести референдум і що з цим робити?» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3118610-ci-mozna-v-ukraini-provesti-referendum-i-so-z-cim-robiti.html>
2. Булеулиев Б.Т. Суд с участием присяжных заседателей. *Вестник Уральского института экономики, управления и права*. 2013. №2 (23). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sud-s-uchastiem-prisyazhnyh-zasedateley>
3. Боботов с.В., Чистяков Н.Ф. Суд присяжных: история и современность. М.: Независимое издательство. 1992. с. 24-25.
4. Constitution of the United States. URL: https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm#:~:text=Written%20in%201787%2C%20ratified%20in,exists%20to%20serve%20its%20citizens
5. Amdt6.3.1.1 Right to Trial by Jury: Historical Background. URL: https://constitution.congress.gov/browse/essay/amdt6-3-1-1/ALDE_00000937/
6. *Barker v. Wingo*. 1972. Oyez. URL: <https://www.oyez.org/cases/1971/71-5255>
7. *Strunk v. United States*, 412 U.S. 434 (1973). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/412/434/#tab-opinion-1950327>
8. *Blanton et al. v. City of North Las Vegas, Nevada*. URL: <https://tile.loc.gov/storage-services/service/l/usrep/usrep489/usrep489538/usrep489538.pdf>
9. *Lewis v. United States*. <https://tile.loc.gov/storage-services/service/l/usrep/usrep518/usrep518322/usrep518322.pdf>
10. Валова Е.В., Нагих с.И. Суд присяжных в американской системе правосудия. *Успехи в химии и химической технологии*. 2014. №7 (156).
11. Amdt6.3.2.1.1 Right to an Impartial Jury: Current Doctrine. URL: https://constitution.congress.gov/browse/essay/amdt6-3-2-1-1/ALDE_00000940/
12. Леонкина А.А. Суд присяжных в федеративных странах (на примере США, Германии, России). *Наука. Общество. Государство*. 2017. №2 (18).